

การศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบ พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ

The study of early childhood children's multiple intelligences abilities
obtained through activity according to the multiple intelligences model for
learning using story telling as tools

กมลวรรณ อังศรีสุรพร¹

Kamolwan Angsrisuraporn¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อในช่วงเวลาที่ต่างกันและ เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นเด็กชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนสาธิตพัฒนา โดยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 เลือกนักเรียนจากจำนวนนักเรียน 5 ห้องมา 1 ห้องแบบเจาะจง จากนั้นสุ่มนักเรียนมาจำนวน 15 คน โดยการจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แผนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ และแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาซึ่งมีความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย มัชยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Wilcoxon Matched Pairs Signed-Ranks Test ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อมีพัฒนาการทางพหุปัญญาเกือบทุกด้านอยู่ในระดับสูง ยกเว้น ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว และด้านธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีแนวโน้มสูงขึ้นในแต่ละช่วงของการเปรียบเทียบ 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อมีความสามารถทางพหุปัญญาทั้ง 9 ด้าน สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเกือบทุกช่วงของการเปรียบเทียบ

คำสำคัญ : ความสามารถทางพหุปัญญา ใช้นิทาน

¹สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

The purpose of this research were to study and compare early childhood children's multiple intelligences abilities obtained through activities according to the Multiple Intelligences Model for Learning using story telling as tools. Sample in this study were early childhood children boys and girls, 3–4 years old, who study in kindergarten 1 at Satitpattana School, in the second semester of the academic 2010. One class room was purposive selected from 5 classes and 15 children were selected by simple random sampling.

The instruments used were the Lesson plan obtained through the Multiple Intelligences Model for Learning using Story Telling as Tools. The reliability of the Multiple Intelligences Observation Form was at .85 The statistics used in this study were mean, median, and standard deviation. The Wilcoxon Matched Pairs Signed–Rank was used for testing hypothesis. The results of this study revealed that: 1) The early childhood children' multiple intelligences abilities obtained through activity the Multiple Intelligences Model for learning using story telling as tools had been developed in majority aspects at high level, except bodily–kinesthetic Intelligence and naturalist intelligence were at moderate level. The increasing of the multiple intelligences abilities aspects were shown in every stages of compare. 2) The early childhood children' multiple intelligences abilities obtained through activity according to the Multiple Intelligences Model for Learning using story telling as tools had increased significantly at .05 level in all majority aspects.

Keywords: multiple intelligences abilities, using story telling as tools

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในยุคที่ต้องการพัฒนาการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญมาก ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: คำนำ) ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับถึงความสำคัญของ

เด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาของชีวิตมนุษย์ ตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวว่า เด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี เป็นระยะแรกที่สำคัญที่สุด เพราะเด็กมีพัฒนาการทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เป็นไปอย่างรวดเร็วพัฒนาการต่างๆ ในช่วงนี้จะเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการในวัย

ต่อไป เด็กวัยนี้ควรได้รับการกระตุ้นด้วยกิจกรรมที่สร้างเสริมปัญญา ที่มีอยู่ในตัวให้ก้าวขึ้นสู่ขีดสูงสุดให้โอกาสได้รับประสบการณ์ในวัยต้นของชีวิต (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักคณะกรรมการการเอกชน. ม.ม.ป.: บทนำ) และหมวดที่ 4 มาตราที่ 22 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 9) ซึ่งเยาวพา เตชะคุปต์ (2542: 29) กล่าวว่า การ์ดเนอร์ให้ความหมายของพหุปัญญาว่าเป็นความสามารถ ซึ่งแต่ละคนจะแสดงออกมาเป็นสิ่งที่ผสมผสานระหว่างพันธุกรรมกับสิ่งแวดล้อม เขาเชื่อว่าพหุปัญญา หมายถึง โครงสร้างทางชีวจิตวิทยา ซึ่งเป็นตัวสร้างแหล่งความคิดของคนเราเขาเชื่อว่าคนทั่วไปจะมีพหุปัญญาอย่างน้อย 9 ด้าน ได้แก่ ปัญญาด้านภาษา ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ ด้านมิติ ด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ด้านดนตรีด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล ด้านความเข้าใจตนเอง ด้านธรรมชาติและด้านอัตถถวณนิยม จิตนิยม การดำรงคงอยู่ของชีวิต

ในการจัดกิจกรรมเพื่อให้ส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัย ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญโดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของเด็ก เพื่อให้เด็กมีโอกาสได้สะท้อนความคิด จินตนาการ เรียนรู้ภาษา การดำรงอยู่ของชีวิต รักธรรมชาติ และเข้าใจบุคคลอื่น กิจกรรมดังกล่าว อาทิ

การเล่นตามมุมประสบการณ์ การทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่านิทาน เป็นต้น

เยาวพา เตชะคุปต์. (2544: 6-7) ได้พัฒนารูปแบบของพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยหลักการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีชีวิตชีวา ขั้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่นขั้นการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นการสรุปและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและขั้นผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีความหมายซึ่งการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายให้เด็กได้เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถของเด็กปฐมวัย

นิทานมีความสำคัญกับเด็กปฐมวัยมาก เพราะนิทานช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านต่างๆ เช่น พัฒนาความรู้สึกรู้จักคิด จินตนาการ ภาษา และการเข้าใจบุคคลอื่น (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2521: 80-81) ตลอดจนนิทานสามารถสร้างจินตนาการ ความฝัน ความคิด ความเข้าใจให้กับเด็ก (กุลยา ตันติผลลาชีวะ, 2541: 10) การจัดกิจกรรมให้เด็กนั้น ครูควรส่งเสริมให้เด็กมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ลงมือทำด้วยตนเอง ครูมีบทบาทเตรียมเนื้อหา ประสบการณ์ต่างๆ และเป็นผู้กระตุ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้เต็มที่วิธีการสอนเด็กโดยใช้นิทาน จะทำให้กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตาม

วัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้เด็กได้ทำกิจกรรมหลังจากการฟังนิทาน เช่น ตอบคำถามวาดภาพระบายสี เป็นต้น ซึ่งในนิทานจะมีสถานการณ์ที่มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงและแสดงออกตามความรู้สึกนึกคิด ซึ่งครูต้องมีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของเด็กในขณะฟังนิทานและร่วมทำกิจกรรมหลังจากการฟังนิทานด้วย

ดังนั้นด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่จะทำการศึกษหลังจากที่เด็กได้ใช้นิทานเป็นสื่อว่าจะส่งผลให้ความสามารถทางพหุปัญญาสูงกว่าก่อนทดลองหรือไม่เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร ตลอดจน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ในการจัดและพัฒนารูปแบบของกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้ซึ่งใช้นิทานเป็นสื่อเพื่อส่งเสริมความสามารถทางพหุปัญญาให้กับเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เด็กปฐมวัยชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนสาธิตพัฒนา จำนวน 5 ห้อง มีจำนวนนักเรียน 110 คนและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนสาธิตพัฒนา โดยมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 เลือกนักเรียนจากจำนวนนักเรียน 5 ห้องมา 1 ห้องแบบเจาะจง จากนั้นจากนั้นสุ่มนักเรียนมาจำนวน 15 คน โดยการจับสลาก

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ คือ การจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ

ตัวแปรตามคือ ความสามารถทางพหุปัญญา จำแนกได้ 9 ด้าน

สมมติฐานของการวิจัย

หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบทดลองซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยอาศัยแบบทดลองกลุ่มเดียว มีการวัดผลในทุกช่วงระยะเวลาของการทดลอง โดยการทดลอง ในสัปดาห์ที่ 2

สัปดาห์ที่ 4 สัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 8 โดยใช้
แบบแผนการทดลองซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัย
แบบ One Group Time – Series Design

ผลการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตาม
รูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็น
สื่อมีความสามารถทางพหุปัญญาทุกด้านสูงขึ้น
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญา
เพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อเด็กปฐมวัยมี
ความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้น ซึ่งการจัด
กิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถของเด็ก
ปฐมวัยได้ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรม
ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทาน
เป็นสื่อ โดยมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นการ
ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา ขั้นการมี
ส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย ขั้นการ
วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นการสรุปและสร้าง
องค์ความรู้ และขั้นการประยุกต์ใช้

2. ความสามารถด้านภาษา พบว่า
การจัดกิจกรรม เด็กมีความรู้ความสามารถด้าน
ภาษาสูงขึ้นซึ่ง การจัดกิจกรรมสามารถพัฒนา
ความสามารถด้านภาษาได้ ในช่วงแรกเด็กอาจยัง
ไม่ค่อยกล้าสื่อสารแต่ในช่วงหลังความสามารถ
ด้านภาษาสูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมส่งเสริมให้เด็ก
ได้ร่วมกันพูดคุยเกี่ยวกับนิทาน ให้เด็กสนทนา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ขณะที่ทำกิจกรรม

กลุ่ม เด็กรู้จักการวางแผน และรู้จักการแก้ไข
ปัญหา

3. ความสามารถด้านตรรกะและ
คณิตศาสตร์ พบว่า การจัดกิจกรรม เด็กมีความ
สามารถด้านตรรกะและคณิตศาสตร์สูงขึ้น ซึ่ง
การจัดกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถ
ด้านตรรกะและคณิตศาสตร์ได้ เนื่องจากกิจกรรม
ส่งเสริมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง
สามารถเปรียบเทียบ บอกจำนวน ซึ่งเด็กต้องใช้
ทักษะในการคิดหาเหตุผล คิดแก้ปัญหา

4. ความสามารถด้านทางมิติ พบว่า
การจัดกิจกรรมเด็กมีความสามารถทางมิติสูงขึ้น
ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถ
ด้านมิติของเด็กได้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมเด็กได้
วาดภาพระบายสี คิดวางแผนในการวาดภาพ และ
ประดิษฐ์สิ่งที่เกี่ยวข้องกับนิทานจากวัสดุเหลือใช้ โดย
ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ร่วมกับเพื่อน

5. ความสามารถด้านร่างกายและ
การเคลื่อนไหว พบว่า การจัดกิจกรรมเด็ก
มีความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว
สูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนา
ความสามารถด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวได้
เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กแสดง
ท่าทางในระหว่างที่ฟังนิทาน และเด็กได้เคลื่อนไหว
ส่วนต่างๆ ในขณะที่ทำกิจกรรมวาดภาพ และงาน
ประดิษฐ์ทำให้เด็กเกิดการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก
แข็งแรงขึ้น เช่น การใช้สี และกรรไกร

6. ความสามารถด้านดนตรี พบว่า
การจัดกิจกรรมเด็กมีความสามารถด้านดนตรี
สูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนา
ความสามารถทางด้านดนตรีได้ เนื่องมาจาก

การจัดกิจกรรมให้เด็กได้มีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสดงออกทางดนตรีเสียงเพลงและคำคล้องจอง เพราะขณะที่เด็กฟังนิทานได้จะช่วยกันร้องเพลงและร่วมกันท่องคำคล้องจองในนิทานในบางครั้งจะทำท่าทางประกอบและได้ประดิษฐ์เครื่องดนตรี

7. ความสามารถด้านความเข้าใจระหว่างบุคคล พบว่า การจัดกิจกรรม เด็กมีความสามารถด้านความเข้าใจผู้อื่นสูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถทางด้านความเข้าใจผู้อื่นได้เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมมีขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น โดยให้เด็กใช้อุปกรณ์ในแต่ละกิจกรรมร่วมกัน เช่น การวาดภาพ เด็กจะใช้สีชนิดต่างๆ ร่วมกันทำให้เด็กต้องแบ่งปันกัน และกิจกรรมประดิษฐ์ก็ต้องใช้อุปกรณ์บางชนิดร่วมกัน เช่น กาว กรรไกร

8. ความสามารถด้านความเข้าใจตนเอง พบว่า การจัดกิจกรรม เด็กมีความสามารถด้านความเข้าใจตนเองสูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถด้านความเข้าใจตนเองได้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง เด็กได้วิเคราะห์ความพึงพอใจในการทำกิจกรรมและได้สรุปองค์ความรู้เด็กมีอิสระในการแสดงออกทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความตั้งใจในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตนต้องการ เช่น เด็กออกมานำเสนอผลงานของตนเองหน้าชั้นเรียน

9. ความสามารถด้านธรรมชาติ พบว่า การจัดกิจกรรม เด็กมีความสามารถด้านธรรมชาติ

สูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถด้านธรรมชาติได้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กใช้สิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติทั้งที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิตและจากวัสดุที่เหลือใช้มาใช้กับกิจกรรมประดิษฐ์ เช่น การประดิษฐ์รถไฟจากกล่องนม

10. ความสามารถด้านอัตถวายนิมย พบว่า ในช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมเด็กมีพหุปัญญาด้านอัตถวายนิมย สูงขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถด้านอัตถวายนิมย ได้ เนื่องจากการกระตุ้นโดยการตั้งคำถาม สร้างสถานการณ์และมีกิจกรรมให้ทำในชั้นวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้เด็กรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมถึงการดำรงคงอยู่ของมนุษย์ เด็กสามารถหาคำตอบด้วยตนเอง สามารถเชื่อมโยงตนเองกับนิทาน ทำให้เด็กเข้าใจชีวิต

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อ อาจเกิดระดับพัฒนาการของความสามารถทางพหุปัญญาในแต่ละด้านสูงขึ้นเร็วหรือช้าแตกต่างกันในแต่ละลำดับ

2. ควรศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้โดยใช้นิทานเป็นสื่อที่มีผลต่อความสามารถด้านอื่นๆ เช่น การใช้ภาษา การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2541). การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน: 3-5 ขวบ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอนระดับอนุบาล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- _____. (2544). การพัฒนาหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. ในเอกสาร
การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “พหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก” ณ หอประชุมใหญ่
สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา ระหว่างวันที่ 25-27 ตุลาคม 2544.
- สำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (ม.ป.ป.). คู่มือจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ: หน่วย
ศึกษานิเทศกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.
กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.